

Система уроків з вивчення твору Пауля Маара «Машина для здійснення бажань, або Суботик повертається в суботу»

Урок 1

Тема. Пауль Маар. «Машина для здійснення бажань, або Суботик повертається в суботу». Яскравість художнього світу твору

Мета: коротко ознайомити учнів з особистістю та творчістю німецького письменника П. Маара; розкрити особливості сюжету та яскравість художнього світу твору «Машина для здійснення бажань...»; формувати навички аналізу літературного твору; розвивати логічне мислення і уяву; сприяти розширенню кола читацьких інтересів учнів, формування власної оцінки щодо прочитаного; виховувати інтерес до читання сучасної дитячої літератури.

Обладнання: портрети митця, асоціативне гроно до особистості П. Маара, опорна схема; вис-тавка книжок П. Маара.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Епіграф: *Неможливо писати для дітей, якщо не заглиблюватися у власне дитинство.*

П. Маар

Хід уроку

I. Мотивація навчальної діяльності

Слово вчителя. Чи задумувалися ви над тим, чому з таким захопленням ми слухаємо, читаємо чи дивимося історії про дивовижно-фантастичні пригоди, зустрічі з незвичайними, фантастичними істотами (феями, тваринами та предметами, що вміють говорити людською мовою, мумі-тролями, чарівниками)? Можливо, тому, що ці історії пропонують нам знайомство з особливим світом – світом людської фантазії, уяви, що не мають меж. Мабуть, кожен з нас, дорослих чи дітей, хоча б один раз за життя мріяв отримати можливість користуватися чарівними предметами (чарівною паличкою, шапкою-невидимкою та іншими речами, відомими нам із казкових історій) або поспілкуватися зі справжнісіньким чарівником. Сьогодні ми маємо змогу розпочати знайомство з життям і творчістю сучасного німецького митця Пауля Маара, якого вважають чародієм сучасної дитячої літератури.

II. Оголошення теми, завдань уроку та коментування епіграфа

III. Формування нових знань, умінь, навичок

1. Робота з портретом митця.

– Якою ви бачите людину, зображену на портреті? Спробуйте визначити риси характеру митця за цими фотографіями.

2. Слово вчителя. *Методичний коментар:* учні записують у зошит ключові слова, які характеризують особистість митця, складаючи інформаційне

гроно або схему. Пауль Маар народився 13 грудня 1937 року у німецькому місті Швайнфурті. Він рано втратив матір і дитячі роки провів у дідуся в містечку Терес на півночі Баварії. З дитинства П. Маар захоплювався живописом, тому, закінчивши Швайнфуртську гімназію, вступив до академії мистецтв у Штутгарті. Здавалося, що захоплення живописом та талант художника остаточно визначили все подальше життя П. Маара: він працював викладачем мистецтвознавства, малювання у школі, в театрі – фотографом і сценографом. Проте, як зізнавався сам митець, йому нецікаво займатися чимось одним. Саме тому ось уже майже 40 років П. Маар пише дитячі повісті, оповідання, казки та п'єси, сценарії для кіно, мюзиклів, теле- і радіоп'єси для дітей та дорослих. Ілюструє книги та комп'ютерні ігри, інколи сам створює декорації для своїх вистав і навіть грає в театрі і кіно; разом зі своєю дружиною Неле займається перекладами дитячої англійської літератури на німецьку мову. За сприяння Гете-Інституту (це німецька некомерційна організація, мета якої – сприяти популяризації німецької мови та культури) письменник читає лекції про німецьку дитячу літературу в багатьох країнах світу: Японії, Китаї, Єгипті, Франції, Австралії, Польщі, Росії та ін. Маючи таке яскраве, насичене творче життя, П. Маар знаходить час для занять музикою та настільним тенісом.

Захоплювався літературою П. Маар ще з дитинства. Проте його батько вважав, що читання – це даремно витрачений час, і вдома у Маарів книжок було дуже мало. Пауль записався до бібліотеки, проте приносити книжки додому йому заборонялося. І тоді хлопець знайшов вихід: він домовився зі шкільним приятелем, що після уроків буде приходити до нього, щоб читати художню літературу. Пізніше П. Маар згадував, що, не маючи можливості читати дитячі книжки, він виріс на серйозних книжках «дорослих» письменників – Фолкнера, Уайлдера і Хемінгуея. Можливо, саме тому він став писати твори для дітей: «Мої книжки – це послання тому хлопчикові із мого дитинства. Це те, що він хотів би прочитати, проте так і не прочитав» (Пауль Маар).

Першу книжку для дітей – «Собака із татуванням» – П. Маар написав у 1967 році, за його словами, щоб читати власним дітям, оскільки в ті часи (у 60-ті роки) хороших дитячих нових книжок не було. Поштовхом до написання першої дитячої п'єси для П. Маара стали скарги директора театру, в якому він тоді працював, на відсутність нових п'єс для дітей і необхідність раз за разом ставити «Сплячу красуню». І тоді П. Маар написав п'єсу

«Der Koniginder Kiste» («Король у ящику»), а пізніше – ще декілька дитячих п'єс, які мали велику популярність у глядачів і ставилися навіть на театральних сценах інших країн.

Книжки П. Маара перекладені тридцятьма мовами. Його творчість відзначено багатьма винагородами: Німецькою літературною премією, Премією братів Грімм, Премією Фрідріха Рюкерта, Австрійською державною премією, Премією Е. Т.А. Гофмана, Премією Віденського дитячого журі, а також однією із найпрестижніших премій в німецькій літературі для дітей та молоді – Почесною премією за весь творчий доробок автора та ін.

І ще один цікавий факт, який свідчить про популярність та значення творчості Пауля Маара: у Німеччині 14 дитячих садків та шкіл носять ім'я письменника. Найбільш відомі цикли творів П. Маара – про Маленького Кенгуру, пана Белло і, звичайно, про Суботика.

– Які факти з біографії митця вас найбільше зацікавили?

Висновок. Пауль Маар – надзвичайно цікава і багатогранна особистість: німецький дитячий письменник, драматург, перекладач, художник-ілюстратор літературних творів та художник комп'ютерних ігор, фотограф, актор (слайд 4).

3. Робота з інформаційною схемою «Твори П. Маара про Суботика».

Методичний коментар. Враховуючи, що для текстуального вивчення програмою пропонується книжка друга із циклу про пригоди Суботика («Машина для здійснення бажань...»), вважаємо, що доцільним буде коротко ознайомити учнів із цим літературним героєм, використовуючи зміст книжки першої – «Що не день, то субота».

Коментар до схеми

Суботик – один із найвідоміших літературних героїв П. Маара. Перша книжка про Суботика – «Що не день, то субота» – вийшла у 1973 році, і саме завдяки їй читачі вперше познайомилися з дивовижною маленькою істотою з цупкою рудою шерстю, у якої замість носа – хоботець, а обличчя все в синіх цятках, за допомогою яких можна здійснювати бажання. Ця істота понад усе любить ласувати смачненькою деревиною, гумою чи папером, а ще – римувати, складати віршики про будь-яку подію, що відбувається у житті самого Суботика та його «татка» пана Пляшкера. Пауль Маар – художник-ілюстратор власних історій про Суботика. Коли митець вперше намалював Суботика і показав цей малюнок своїм дітям, ті сказали, що у Суботика обов'язково мають бути цятки. Під руками у письменника-художника був лише синій олівець, яким

він і домалював портрет свого героя. За твердженням автора, Суботик – це істота середнього роду: «Я вважав, що якщо герой книжки буде дівчинкою, то хлопчики не захочуть її читати, і навпаки».

4. «Анкета думок»: з'ясування первинного читацького сприйняття твору.

Методичний коментар: учні коротко діляться своїми враженнями від прочитаного.

5. Виразне читання вступу до твору з елементами бесіди.

– Скільки часу і з якими почуттями пан Пляшкер чекає на зустріч із Суботиком? (Пан Пляшкер з нетерпінням чекає на Суботика три тижні, щоб отримати машину для здійснення бажань).

– Що було обов'язковою умовою для здійснення бажань? (Сині цятки, «що допомагають здійснювати які завгодно бажання»).

– Чому Суботик змушений був залишити пана Пляшкера минулого разу? («...пан Пляшкер схотів собі мати машину для здійснення бажань. Він її одержав, та, на жаль, вона не працювала, а в Суботика на обличчі більше не лишилося синіх цятко, і йому довелося покинути пана Пляшкера»).

– За яких умов така зустріч обов'язково мала б відбутися? («...пан Пляшкер чекає, щоб знову настав такий тиждень, який почнеться сонячною неділею. По неділі буде понеділок, а тоді вівторок з грозою і чотирикрратним громом, а п'ятниця виявиться вільним днем. Отоді...в суботу знов прийде Суботик!»)

6. Словесне малювання. Опишіть, яким ви уявляєте Суботика.

7. Робота з ілюстраціями П. Маара до твору.

Слово вчителя. Перші ілюстрації до книжки про Суботика були зроблені самим Паулем Мааром. Ось таким був Суботик в уяві автора.

– Чи таким ви уявляли Суботика? Чи збігається ваше уявлення про Суботика із авторським зображенням?

8. Бесіда за змістом розділу першого «Грім у четвер».

– Хто такий пан Вівторакус? Чи мав він рацію, коли образився на Пляшкера? (Вівторакус – шкільний приятель, який щовівторка навідував Пляшкера. Проте Пляшкера більше приваблювало не спілкування з давнім приятелем, а те, що його поява була однією із умов повернення Суботика. Саме тому Вівторакус і образився: «Я – лише нікчемний засіб для досягнення великої мети!.. Я йому потрібен лише на те, щоб до нього повернувся якийсь там Суботик!»).

– Яку «несподіванку» для пані Моркван вигдавав Пляшкер у четвер?

– Яким було повернення Суботика? (Чекаючи на «татка», Суботик встиг підгризти ніжки стільця, з'їсти стільницю зі столу та покуштувати тапчанця з крисельцем у кімнаті Пляшкера. І, звичайно, Суботик відзначив зустріч з «татком» «щойно складеним» віршиком).

– Як Пляшкер відреагував на появу Суботика? Наведіть приклади з тексту. («Зарепетував», «з радощів підскочив догори, забувши, що він сидить під столом», «страшенно радий»).

Книжка перша «Що не день, то субота»	Твори П. Маара про Суботика	Книжка друга «Машина для здійснення бажань, або Суботик повертається в суботу»
Книжка третя «Китобус, або нові цятки для Суботика»		Книжка четверта «Чарівні краплі для Суботика»
Книжка п'ята «Суботик у небезпеці»		Книжка шоста (п'єса) «Коли Суботика занадто багато»

– Чому завжди спокійно-врівноважений пан Пляшкер так бурхливо виявляє свої почуття, викликані поверненням Суботика?

9. Вибіркове читання та колективне складання ланцюжка ключових подій розділу другого «Машина для здійснення бажань полюбляє точність»

1. Історія з двома водолазними костюмами.
2. Пригоди на горищі пана Амфібера.
3. Чарівне переміщення машини для здійснення бажань у кімнату пана Пляшкера.
4. Здійснення першого бажання Пляшкера («Хочу цілу купу грошей») та його наслідки.
5. Пляшкер та Суботик відвідують ресторан «Вишукані страви».

10. Запитання для обговорення.

- Поміркуйте над назвою розділу другого.
- Яку пораду дає «таткові» Суботик? («Вам треба точніше висловлювати свої бажання»).
- Чи є ця порада слушною для пана Пляшкера?

IV. Узагальнення та систематизація

1. Бесіда.

– Як змінилося життя пана Пляшкера з появою Суботика?

– Чому, на вашу думку, пан Пляшкер так зрадів поверненню Суботика? Чи тільки мрія про машину для здійснення бажань була цьому причиною? (Пляшкер сумував за Суботиком, за тими дивовижними подіями, які відбувалися в його житті завдяки появі Суботика. З появою Суботика життя Пляшкера стало цікавим, яскравим. Він був радий навіть тому, що «знову буде прокидатися під звуки пісеньки» Суботика, хай навіть вона і «не дуже досконала»).

2. «Незакінчене речення».

«Художній світ твору П. Маара мене захоплює тим, що...».

Висновок. Особливість художнього світу твору П. Маара полягає в тому, що, змальовуючи звичайне, буденне життя дорослих, автор зумів показати, як можна змінити цей світ силою уяви, вірою в незвичайне, дивовижне, дитячою безпосередністю, щирістю, грою, гумором... Адже саме це приносить із собою Суботик у світ пана Пляшкера, пані Моркван, пана Вівторакуса та ін.

V. Оцінювання роботи учнів на уроці

VI. Домашнє завдання

Для всіх учнів.

1. Скласти сторінку щоденника-огляду подій, які є обов'язковою умовою появи Суботика (за зразком):

День тижня	Події	Цитати
Неділя...		

2. Підготувати усний стислий переказ 2-3 епізодів твору, які, на вашу думку, найяскравіше розкривають характер Суботика.

Індивідуальні завдання. Намалювати ілюстрації до твору або ескіз обкладинки книжки П. Маара.

Завдання для творчої групи. Підготуватися до рольової гри: уявіть себе в ролі одного із персонажів твору (пана Пляшкера, пані Моркван, пана Вівторакуса, пана Амфібера і т. д. – за власним вибором) і розкажіть про свою зустріч із Суботиком: яким ви побачили цього героя, яке враження він справив на вас, які події сталися у вашому житті із появою Суботика тощо.

Урок 2

Тема. Оптимістичний образ Суботика, його віра в силу думки й фантазії

Мета: характеризувати образ Суботика за його вчинками, ставленням до інших персонажів твору; формувати вміння розрізняти поняття «персонаж» і «герой», навички аналізу літературного твору; розвивати логічне мислення і уяву, читацьку спостережливість, увагу до деталей, комунікативну компетентність; виховувати загальнолюдські цінності, життєвий оптимізм.

Обладнання: асоціативне гроно, ілюстрації О. І. Семенова до книжки П. Маара, схеми; роздавальний матеріал (літературний диктант, картки із завданнями для творчих груп), асоціативно-інформаційна карта персонажів твору, опорна схема «Персонаж і герой літературного твору».

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Епіграф: ...І в суботу наче з неба впав – Суботик!

П. Маар

Хід уроку

I. Актуалізація опорних знань та вмінь

1. Презентація учнівських ілюстрацій (ескізу обкладинки) до твору.

– Які епізоди твору ілюструються?

– Хто з персонажів твору, на вашу думку, зображений найбільш вдало?

Літературний диктант «Перевір себе».

Методичний коментар: учні отримують картки з цитатами із твору і мають поставити на місці пропусків потрібні за змістом слова.

1. «Останні три тижні тільки і чекай: як вівторок, так цей ... уже й тут».

2. «Папуга! Ти хіба не познайомився з ним минулого вівторка? А цей насправді мав зватися ..., тільки він так кумедно перекручував це ймення, що я його переінакшив».

3. «Якщо тут давненько не було ..., то загадані бажання поволеньки блякнуть. Аж поки майже зовсім змарніють».

4. «... стояла на чудовій скатертині така сама брудна й запилюжена, як щойно на горищі».

5. «Відтоді ... чекає, щоб знову настав такий тиждень, який почнеться сонячною неділею».

6. «Просто посеред кімнати раптом з'явилося, затиснуте між шафою і ліжком».

3. Презентація учнями сторінки щоденника-огляду головних подій твору (перевірка домашнього завдання).

II. Оголошення теми, завдань уроку та коментування епіграфа

III. Формування нових знань, умінь, навичок

1. Слово вчителя з елементами бесіди.

Чарівна істота, малий бешкетник і витівник, з яким ніколи не буває сумно – ось таким з'являється Суботик на сторінках книжки П. Маара.

– Чи можете ви сказати, звідки приходить Суботик та чому він має таке ім'я? (Про походження Суботика, його життя до знайомства з Пляшкером автор не розповідає, а пише так: «...настала субота, і в суботу наче з неба впав – Суботик!»)

– Які пригоди Суботика та пана Пляшкера вас найбільше вразили? Стисло розкажіть про 1-2 з них.

Дослідницьке завдання. Як вплинула на персонажів твору зустріч із Суботиком?

2. Рольова гра. Уявіть себе в ролі одного із персонажів твору (пана Пляшкера, пані Моркван, пана Вівторакуса, пана Амфібера і т. д. – за власним вибором) і розкажіть про свою зустріч із Суботиком: яким ви побачили цього героя, яке враження він справив, які події сталися у вашому житті із появою Суботика тощо (*перевірка домашнього завдання*).

Висновок. Поява Суботика перетворює щоденне одноманітне життя персонажів на феєрверк дивовижних подій, захопливих пригод, не для всіх, одначе, приємних.

3. Робота над складанням асоціативно-інформаційної карти персонажів твору.

Методичний коментар: учні працюють у творчих групах. Кожна група отримує роздруковані картки із завданнями. Результатом роботи кожної групи є визначення характерних рис ключових персонажів твору, встановлення взаємозв'язків між ними. Підсумки учнівських досліджень узагальнюються в асоціативно-інформаційній карті. Оформляючи карту, звертаємо увагу учнів на те, що всі персонажі, ключові події твору пов'язані, перш за все, з образом Суботика, який і буде центром карти. У запропонованій карті використані ілюстрації П. Маара.

Група 1. Пан Пляшкер

– Яким було життя Пляшкера до появи в ньому Суботика? Чи подобається Пляшкеру його робота? (*Робота не приносить йому задоволення, в середу він «тільки починає звикатися з роботою після неділі», радіє, якщо випадає вільний від роботи день*).

– Чи має Пляшкер друзів? Чи легко він спілкується з оточенням? (*Він самотній, відвідує його лише шкільний приятель Вівторакус; відчуває страх перед начальником на роботі та господинею будинку пані Моркван*).

– Поміркуйте, чи випадково Суботик з'являється у житті саме пана Пляшкера?

– Чи задоволений пан Пляшкер тим, що у його житті з'явився Суботик? Аргументуйте свою відповідь прикладами з тексту.

– Чи змінила пана Пляшкера і його життя зустріч із Суботиком?

– Чому, на вашу думку, Пляшкер (як і Суботик) теж почав римувати? Про що це свідчить?

– Що мав на увазі Суботик, коли говорив Пляшкеру: «Ви таки від мене дечого навчилися»? Чого саме навчив Суботик пана Пляшкера? Аргументуйте свою думку прикладами з тексту. (*Рішучості і впевненості у собі, твердості духу, вміння і бажання захищати свою людську гідність, не терпіти принижень, думати не лише про себе, а й про інших*).

Група 2. Пані Моркван

– Як пані Моркван ставиться до свого квартиранта та до відвідин його приятеля Вівторакуса?

– Якою змальовано пані Моркван на початку твору? (*Вона часто свариться, має незадоволений вигляд, не любить несподіванок, гостей у своєму домі, її дратують тварини*).

– Чи можна, на вашу думку, назвати Моркван

добросеречною? (*Попри свою сварливість, вона не позбавлена доброти: вважаючи свого квартиранта Пляшкера хворим, турбується про його здоров'я*).

– Як пані Моркван відреагувала на повернення Суботика? Як вона його називає? (*«Зарепетувала»: «Це ж той Робінзон, що перекидав мою тиху-мирну оселю догори ногами! Звідкіля ж він узявся знов?»*)

– Як знайомство із Суботиком вплинуло на вдачу пані Моркван? Що пан Пляшкер назвав «найбільшим дивом»? (*Пані Моркван втрачає свою сварливість, проявляє гостинність, запрошуючи Вівторакуса на каву, і, як виявляється, теж може римувати. Останнє особливо тишить Суботика, адже це означає, що в глибині душі пані Моркван збереглася частинка дитячої безпосередності і щирості. Просто вона схована під тягарем буденних турбот дорослого життя*).

Група 3. Пан Вівторакус

– Чи можна пана Вівторакуса назвати справжнім другом пана Пляшкера? Аргументуйте свою відповідь прикладами з тексту. (*Хоча пан Пляшкер не дуже тактовно повівся з паном Вівторакусом, проте той не затамував образи і вирішив допомогти «давньому приятелю»: відвідати його у вівторок, «щоб у суботу повернувся Суботик»*).

– Як пан Вівторакус познайомився із Суботиком?

– Що здивувало Вівторакуса під час першої зустрічі із Суботиком? Який висновок він зробив після знайомства із Суботиком? (*«Чи можна це зрозуміти? Ні, цього зрозуміти не можна»*.)

– Які риси характеру пана Вівторакуса, на вашу думку, є визначальними? Аргументуйте свою відповідь прикладами з тексту. (*Добросердечний, не тримає образи на Пляшкера, турботливий (хвилюється за Суботика, який захворів), життєрадісний, запальний*).

4. Робота з літературознавчими термінами: персонаж і герой літературного твору.

Словникова робота. Персонаж – загальна назва будь-якої дійової особи у літературному творі (людини, тварини, предмета, чарівної істоти тощо); втілення загального у конкретному. Персонажі поділяються на головних і другорядних. Поняття «персонаж» часто використовується як синонім поняття «літературний герой».

Літературний герой – персонаж, дійова особа, наділена яскравим характером, зображена широко і всебічно, у зв'язках з іншими людьми, зі світом речей і природи. Літературний герой містить у собі індивідуальні риси і є узагальненням певних людських якостей. (*За О. М. Ніколенко*).

5. Бесіда.

– Користуючись опорною схемою, вкажіть, кого із дійових осіб твору ви зарахували б до персонажів, а кого – до героїв? Аргументуйте свою думку прикладами з тексту.

– Чи можна стверджувати, що Суботик є центром твору, рушієм сюжету? Аргументуйте свою відповідь прикладами з тексту.

– В одному зі своїх інтерв'ю П. Маар стверджував, що головним героєм його твору є пан Пляшкер. Чи згодні ви з такою думкою?

– Поміркуйте, яке місце у цій історії належить пану Амфіберу. Для чого потрібен цей персонаж у творі?

– Чи подобаються вам «віршики» Суботика? Чи можна, на вашу думку, їх вважати зразками поетичної творчості? Чому Суботик захоплюється віршуванням? (Можливо, тому, що хоче щиро і безпосередньо висловити свої почуття, передати настрій, підбадьорити).

– Як поводить себе Суботик у незвичайній ситуації? Аргументуйте свою відповідь прикладами з тексту. (Наприклад, потрапивши на острів разом з паном Пляшкером, Суботик збудував курінь із пальмового листа для ночівлі, нарвав кокосових горіхів і розлущував їх. Така виважена і відповідальна поведінка Суботика на безлюдному острові контрастує з розгубленістю і страхом пана Пляшкера. Так само спокійно і впевнено Суботик дає поради «водієві» Пляшкеру під час керування автомобілем тощо).

– Які риси характеру Суботика, на вашу думку, є визначальними? (Він знаходить вихід із будь-якої ситуації, впевнений у собі, вірить, що уява і фантазія можуть допомогти зробити життя яскравішим, цікавішим. Попри свою дитячу безпосередність і пустощі, він розсудливий, відповідальний, світлий і безкорисливий.)

– Люди про таких, як Суботик, кажуть – оптиміст. А хто такий оптиміст, як ви гадаєте?

6. Словникова робота. Оптиміст – це людина з позитивним ставленням до життя, яка вірить у те, що світ чудовий; що можна знайти вихід із будь-якої ситуації, що доброго у світі більше, ніж лихого. Коли трапляється щось негативне, оптимісти не опускають руку, вони шукають усі можливі варіанти вирішення проблеми, намагаються зрозуміти, як наступного разу уникнути цієї ситуації.

Песиміст – це людина, яка чекає від життя тільки невдач, боїться того, що може статися, і не вірить у свої сили.

7. «Коло думок». Поміркуйте, чи можна Суботика назвати оптимістом? А песимістом? Доведіть свою думку прикладами з тексту.

– Кого ще із персонажів твору можна вважати оптимістом?

8. Робота з ілюстраціями російського художника О. І. Семенова.

Методичний коментар: ілюстрації демонструють за допомогою мультимедійних засобів або відскановують на папері і використовують як роздавальний матеріал.

– Розгляньте ілюстрації. Чи подобається вам, як зобразив події художник О. І. Семенов?

– Чи вдалося художнику, на вашу думку, передати настрій, характер героя?

– Які ілюстрації вам сподобалися найбільше? Які епізоди книжки вони ілюструють? Доберіть із твору цитати, які б могли стати підписами до ілюстрацій, та розмістіть їх у хронологічній послідовності.

IV. Узагальнення та систематизація

1. Складання асоціативного грона до образу Суботика.

2. Завдання. У відгуках, коментарях до книжки П. Маара науковці, журналісти і просто читачі часто називають Суботика «новим Карлсоном». Чи згодні ви з таким твердженням? Що, на вашу думку, спільного та відмінного у цих літературних героїв?

3. «Мікрофон». Чому книжки про Суботика такі популярні?

Домашнє завдання.

Для всіх учнів.

Підготувати 5–7 запитань для літературної вікторини або намалювати ребус (скласти кросворд) за твором П. Маара.

Індивідуальні завдання.

Переглянути на диску портретні зображення Суботика (фотокадри фільмів та ілюстрації). Підготувати усні відповіді на запитання: який із запропонованих портретів найбільш вдало, на вашу думку, відображає характер героя?

Урок 3

Тема. Реальне і фантастичне у творі

Мета: дослідити поєднання реального та фантастичного у творі П. Маара; формувати уявлення про відмінність художнього світу казки від реального світу; удосконалювати усне мовлення учнів, розвивати логічне й образне мислення, читачську спостережливість, навички аналізу літературного твору; виховувати інтерес до читання сучасної дитячої літератури.

Обладнання: таблиця «Реальне і фантастичне у творі», асоціативний диктант; роздавальний матеріал до дидактичної вправи «Блискавка», тексти твору.

Тип уроку: комбінований.

Епіграф: Щоб писати добрі і розумні дитячі книжки, письменник повинен мати багату уяву і вміти глибоко співпереживати дітям у всьому світі.

П. Маар

Хід уроку

I. Актуалізація опорних знань та вмінь

1. Асоціативний літературний диктант за твором П. Маара «Машина для здійснення бажань...».

Завдання. Назвати та коротко схарактеризувати, з якими персонажами та подіями твору пов'язані запропоновані слова: папуга Кулес, водолазний костюм, вігвам із кольорових олівців, червоне авто, кокосові горіхи, варені спагеті, «кутики» і шашки.

2. Робота у зошиті. Зорова вправа «Блискавка». **Методичний коментар.** На окремих аркушах записані слова, які виражають певні людські якості. Учні мають прочитати слова і занотувати ті, які характеризують образ пана Пляшкера, у відповідну графу таблиці. Усно коротко аргументувати свій вибір прикладом із тексту.

Риси характеру пана Пляшкера до зустрічі з Суботиком	Риси характеру пана Пляшкера після появи в його житті Суботика

Довідковий матеріал. Сором'язливий, педантичний, охайний, рішучий, відповідальний, делікатний, сповнений гідності, несміливий, турботливий, уважний до інших, відчайдушний, впевнений у собі.

3. Перевірка домашнього завдання: презентація літературної вікторини (кросворда, ребуса – за вибором учнів).

II. Оголошення теми, завдань уроку та коментування епіграфа

III. Формування нових знань, умінь, навичок

1. Слово вчителя. «Казка – улюблена дочка щедрої королеви Фантазії», – стверджував німецький казкар Вільгельм Гауф. Через багато років його співвітчизник Пауль Маар зумів майстерно об'єднати у своїх творах реальний світ і дивовижний світ фантазії-казки.

Словникова робота.

Реальне – дійсне; те, що існує насправді.

Фантастичне – уявне, незвичайне; те, що не існує в дійсності. («Словник іншомовних слів» за ред. О. Мельничука).

2. Робота в творчих групах. Методичний коментар. Кожна із груп отримує завдання дослідити у творі поєднання реального та фантастичного: 1 група – герої (персонажі) твору; 2 група – події, що лежать в основі розгортання сюжету; 3 група – предметний світ. Результати учнівських досліджень узагальнюються у таблиці (слайд 4).

Аспекти дослідження	Реальне у творі	Фантастичне у творі
Герої (персонажі)	Пан Пляшкер, пані Моркван, Пан Вівторакус, пан Амфібер, офіціант у ресторані, відвідувачі ресторану, продавець ятки з ковбасками, поліцаї, група туристів та їх керівник, начальник пана Пляшкера – все це звичайні (пересічні) люди, які живуть буденними клопотами і проблемами.	Суботик – незвичайна маленька істота з цупкою рудою шерстю на спині, зеленою шкірою і синіми цятками на обличчі, замість носа – хоботець (п'ятачок). Звідки він приходить у реальний світ – невідомо.
Події	Опис життя пана Пляшкера (квартирує у домі пані Моркван, ходить на нудну роботу, побоюється начальника і пані Моркван і т.д.), буденність життя пані Моркван, непорозуміння пана Амфібера з поліцаями, перебування туристичної групи з екскурсією на острові, історія розвитку стосунків пані Моркван і Вівторакуса тощо.	Поява Суботика та здійснення бажань пана Пляшкера
Предметний світ	Побутові речі в будинку пані Моркван, водолазний костюм, авто, сонцезахисні окуляри і мегафон туристів, фотоапарати і кінокамери, вакуум-пакунки з їжею, пластикові пакети і т.д.	Машина для здійснення бажань

3. Коментоване читання епізодів твору.

Розділ другий «Машина для здійснення бажань полюбляє точність»: пан Пляшкер бажає, щоб на Суботикові з'явився водолазний костюм (ст. 42 за вказаним виданням твору).

Розділ третій «Пан Кулес вилетів»: Суботик читає газетну замітку про гроші, зниклі з міської ощадкаси (с. 86, там само).

– Звідки взялися водолазні костюми, що їх забавив для Суботика пан Пляшкер?

– З якою метою Суботик читає пану Пляшкеру газетну замітку про зникнення грошей?

– За рахунок чого відбувається фантастичне здійснення бажань пана Пляшкера? (Здійснення бажань пана Пляшкера здається цілком фантастичною подією. Проте ця незвичайна подія тісно поєднана з реальним життям. Адже «купа грошей», яку забавив Пляшкер, з'явилася перед ним зовсім не з казкового світу: ці гроші зникли з міської ощадкаси. А водолазні костюми «прибули» з міського універмагу, про що свідчать етикетки з ціною. Отже, чарівне здійснення бажань відбувається за чужий рахунок у реальному житті).

– Якою була реакція пана Пляшкера, коли він усвідомив, як саме відбувається здійснення його бажань? («Злякався», «забідкався», «несподівано здригнувся, мов його хтось голкою вколів» і забавив повернути все на свої місця).

IV. Узагальнення та систематизація

Підсумкова бесіда.

– У чому, на вашу думку, полягає головна відмінність художнього світу казки від реального світу? (У казці (фольклорній і літературній) обов'язково мають бути фантастичні, незвичайні події, герої чи речі).

– Як у творі П. Маара поєднується реальне та фантастичне?

«Коло думок». В одному зі своїх інтерв'ю Пауль Маар стверджував: «Я пишу не казки, а повісті для дітей. Казка для мене – це історія з далекого минулого, в якій є королі і королеви, а жаби перетворюються на прекрасних принцес... Інколи у мене з'являються фантастичні історії (наприклад, повісті про Суботика), проте і в них я відштовхуюся від реальності.

Фантастичне я використовую з метою навести лад у реальному світі».

– Чи згодні ви з твердженням П. Маара, що у творі про Суботика фантастичне «наводить лад у реальному світі»? Аргументуйте свою думку прикладами з твору.

Домашнє завдання (за вибором учнів).

Вибрати з тексту твору поради, які дає Суботик Пляшкеру та іншим персонажам твору. Письмово скласти пам'ятку «Поради від Суботика».

Повторити визначення: «повість», «народна та літературна казка».

Індивідуальні завдання. Підготувати коротке повідомлення про екранізації творів П. Маара про Суботика.

Урок 4

Тема. Елементи фольклору (казки) та їх значення для розкриття головної ідеї – реалізації мрій, бажань і прагнень особистості

Мета: дослідити використання елементів фольклору (казки) у творі П. Маара та їх значення для

розкриття головної ідеї твору; удосконалювати усне мовлення учнів, розвивати логічне й образне мислення, читацьку спостережливність, навички аналізу літературного твору; виховувати риси, що сприяють самореалізації особистості (впевненість у власних силах, рішучість, відповідальність за свої вчинки та долю тих, хто поруч, комунікабельність тощо), інте-рес до читання сучасної дитячої літератури.

Обладнання: матеріал до бліц-вікторини, фотокадри з кінофільму «Рудий п'ятачок», ілюстрації до твору; фрагменти кінофільму «Рудий п'ятачок» (реж. Б. Вербонг, Німеччина, 2001 р.), роздавальний матеріал до дидактичної гри «Літературознавча скринька», опорна схема «Проблематика твору П. Маара «Машина для здійснення бажань...»

Тип уроку: комбінований.

Епіграф: ...Здійснювати власні бажання само-тужки.

П. Маар

Хід уроку

I. Актуалізація опорних знань та вмінь

1. Бліц-вікторина. Кожен із персонажів твору має свою думку про Суботика. Вкажіть, кому належать слова, що характеризують Суботика:

– «Той Робінзон, що перекидав мою тиху-мирну оселю догори ногами!»

– «Малий зелений індіанець у водолазному костюмі».

– «Дивні, просто чудернацькі типи...малий у водолазному костюмі».

– «Несхвально розглядав Суботика і його водолазний костюм», говорив «пихато», «обурено», «розлючено».

2. «Стоп! Кінокадр!». Презентація повідомлення про екранізації творів П. Маара про Суботика (перевірка домашнього завдання). Перегляд та коментування фрагменту екранізації твору.

Твори П. Маара неодноразово екранізувалися. Розгляньте фотокадр: Суботик, герой екранізації твору «Рудий п'ятачок» (2001 р.), та П. Маар. Чи відповідає зображення героя фільму вашому уявленню про нього?

II. Оголошення теми, завдань уроку та коментування епіграфа

III. Формування нових знань, умінь, навичок

Слово вчителя з елементами бесіди. Казка супроводжує нас з дитинства, допомагає краще зрозуміти і нас самих, і світ, що нас оточує. Вона дарує нам дивовижно яскравий, багатозначний художній образ світу.

– Назвіть фольклорні та літературні казки, з якими ви ознайомилися на уроках світової та української літератури або прочитали самостійно.

Проблемне питання. Чи можна твір П. Маара назвати повістю-казкою?

Дидактична гра «Літературознавча скринька». Запропоновані на картках ознаки фольклорної казки, літературної казки та повісті записати у відповідну комірку (**word-документ**).

Повість		
Літературознавча скринька		
Фольклорна	Казка	Літературна казка
Спільні ознаки		

Довідковий матеріал. Витвір художньої фантазії окремого митця; постійні епітети; чіткий поділ героїв на добрих і злих; розгорнутий сюжет; можуть змальовуватися декілька подій, об'єднаних навколо одного головного героя; має колективне авторство; побутує в усній формі; має традиційну побудову (приповідка, зачин, епічна частина, кінцівка); герой більше схожий на звичайну людину; наявні чарівні предмети та істоти, незвичайні перетворення чи події; обов'язкова перемога добра над злом; дія відбувається в особливому, вигаданому, світі і має фантастичний характер; побутує лише в письмовій формі; у творі зображено реальний світ; наявність розгорнутих описів; характеристика другорядних персонажів; використання «магічних» чисел (трикратні повтори тощо).

«Робота в парах». Використовуючи матеріали «Літературознавчої скриньки», дослідити, чи наявні у творі ознаки повісті та які елементи фольклорної казки використав у своєму творі П. Маар.

Методичний коментар: результати узагальнюються в таблиці.

Висновок. Отже, П. Маар використовує у своєму творі елементи фольклорної казки. Твір має також ознаки повісті. Маємо підстави вважати цей твір повістю-казкою.

Бесіда.

– У вступі згадується, що сині цятки Суботика «допомагають здійснювати які завгодно бажання». Які бажання загадує Пляшкер Суботикові?

– Чому Суботик не був у захваті від здійснення бажань Пляшкера? Що його хвилювало? (Пляшкер занадто швидко і бездумно використовував бажання, і цятки на обличчі Суботика стрімко зникали, а «поважніші бажання» Пляшкер не висловлював).

– Поміркуйте, які «поважніші бажання» має на увазі Суботик?

Презентація пам'ятки «Поради від Суботика» (перевірка домашнього завдання).

Робота над назвою твору. Взаємозв'язок назви та провідної думки твору.

– В українському перекладі Є. Горевої назва твору П. Маара складається із двох частин. Яка із цих частин більш точно відображає головну думку твору? Яке слово (словосполучення) в назві твору, на вашу думку, є ключовим?

– Яка подія допомогла Пляшкеру зрозуміти своє справжнє ставлення до Суботика? (Для того, щоб повернутися з безлюдного острова додому, Суботик змушений був змагатися із машиною для здійснення бажань: «Тепер двоє протилежних за змістом бажань змагаються між собою. Тому подум-жає або машина, або я». Суботик зомлів, йому стало дуже зле. Пляшкеру «тепер було не до машини, тепер для нього існував лише Суботик». Тривога за життя і здоров'я «малого шибеника», бажання

допомогти йому – тільки це мало значення для Пляшкера).

– Що принесло здійснення бажань Пляшкеру? Чи став пан Пляшкер щасливішим? («І що ж, власне, вона мені дала, ця машина для здійснення бажань?.. Нічого... Я не став анітрохи багатший, ніж був», – сумно стверджує Пляшкер).

– Прокоментуйте слова Суботика, звернені до Пляшкера: «Може, ви загадували їй не ті бажання... Вам усе хотілося лише певних речей: багато грошей, авто, подорожі на острів, смачної їжі. Може, треба було придумати інакші бажання?» Які «інакші бажання» має на увазі Суботик?

– Яку «підказку» дав Суботик Пляшкеру? Чи зрозумів її Пляшкер? (Суботик склав віршика-підказку: «Де палкі бажання й сталі, там є успіх без машин, – й слон заграє на роялі, як захоче дуже він!»)

– Чи потрібен для здійснення наших бажань якийсь спеціальний пристрій (машина)? (Не всі бажання, які загадує Пляшкер, потребують втручання Суботика чи використання машини для здійснення бажань. Наприклад, для того, щоб помиритися з Вівторакусом, Пляшкеру потрібно було зробити крок назустріч своєму приятелю і просто поспілкуватися з ним. Саме це намагається підказати «татові» Суботик: «А чому б вам просто не піти до свого приятеля Вівторакуса й не сказати йому, що ви негаразд із ним повелися й шкодуєте про це?»)

– Чи завжди людина чітко усвідомлює свої бажання?

«Вільне письмо». «Якби я мав машину для здійснення бажань...»

– «Я був би щасливий, якби машина оце виконала одне-однісіньке моє бажання», – говорить Пляшкер. Яке це бажання? Хто його здійснив? («Я хочу, щоб Суботик назавжди лишився зі мною»).

– Чого навчився Пляшкер із цієї історії? («Тепер я спробую здійснювати власні бажання самотужки. Без машин»).

– Яка, на вашу думку, справжня причина повернення Суботика? (Повернення Суботика допомогло зрозуміти і Пляшкеру, і читачам: реалізація мрій, бажань, устремлень залежить, в першу чергу, від самої людини; від того, як вона сприймає цей світ, як ставиться до людей, що є поруч з нею. Пану Пляшкеру за допомогою Суботика вдалося змінити своє життя. Проте навряд чи варто шукати фантастичну машину для здійснення бажань, щоб за її

допомогою відразу зробити світ навколо яскравішим, а життя – цікавішим).

– Що, на вашу думку, потрібно для того, щоб наші мрії і бажання стали дійсністю? (Справжнє диво може створити і сама людина: змінити себе, своє ставлення до оточення, позбутися самотності, самореалізуватися у житті, зробити свої мрії дійсністю. Адже це так важливо. Варто лише по-справжньому захотіти, прагнути цього всією душею і діяти. Тоді найзаповітніші бажання обов'язково здійсняться).

IV. Узагальнення та систематизація

1. Робота з узагальненою опорною схемою «Проблематика твору «Машина для здійснення бажань», або Суботик повертається в суботу».

Утвердження оптимістичного світосприйняття	Проблематика твору «Машина для здійснення бажань»	Проблема взаємоспілкування і взаєморозуміння
Проблема реалізації мрій, бажань і прагнень особисті		Проблема буденності дорослого життя, яке можна змінити силою уяви

Підсумкова бесіда.

– Поміркуйте, з якою метою автор використовує елементи фольклорної казки у своєму творі.

– Що допоміг зрозуміти персонажам твору і вам, читачам, Суботик? Чи хотіли б ви мати такого друга, як Суботик?

– Чи згодні ви з твердженням, що П. Маар – «чародій сучасної дитячої літератури»?

– Чи хотіли б ви порадити прочитати цю книжку одноліткам, які ще не знайомі з нею, батькам?

Домашнє завдання.

Для всіх учнів.

Підготуватися до написання творчої роботи за твором П. Маара «Машина для здійснення бажань».

Наталія Химера,

завідувач навчальної лабораторії методики викладання зарубіжної літератури КВНЗ КОР
«Академія неперервної освіти»

Лариса Фартух,

вчитель зарубіжної літератури
Пищиківської ЗОШ I-III ст. Сквирського району
Київської області